

TÜRKİYE ELMACILIĞI

Dilek Karamürsel

Meyvecilik Araştırma İstasyonu Müdürlüğü Eğirdir /Isparta
e-mail: dkaramursel@marim.gov.tr

Karamürsel, D., 2009. Türkiye Elmacılığı. Meyve Sebze Dünyası, Forum, Sayı:14, Sayfa:36.

Hepimizin de bildiği gibi Türkiye elma üretiminde Dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. Ancak ihracat miktarı açısından aynı başarıyı elde edebildiğimizden söz etmek mümkün değildir.

Nitekim Türkiye 2007’de dünyanın 4. büyük elma üreticisi iken ihracatta 35. sırada yer almıştır. Bu olumsuzluğu tek bir nedene bağlamak doğru olmaz.

Sektörde bahçe tesisinden hatta planlamasından başlayarak ürün üretilip tüketici sofrasına ulaşıncaya kadar pek çok problem mevcuttur.

Türkiye elma endüstrisinin güçlü ve zayıf yönleri, önündeki fırsatlar ve tehditler nelerdir? Bu konular açısından ileri konumdaki ülkelerle karşılaştırmalar yaparak sektörün genel bir değerlendirmesini yapacak olursak;

Konuşmamın başında da belirttiğim gibi üretim miktarımız oldukça yüksek. Bunun nedenlerinden bazıları;

- ✓ Türkiye ekolojisinin elma yetiştiriciliğine uygunluğundan dolayı geniş bir yayılım alanı bulmuş olması ve
- ✓ türün adaptasyon kabiliyetinin yüksek olmasıdır.
- ✓ Ayrıca üreticilerin elma üretimini karlı bir üretim dalı olarak görmeleri ve
- ✓ Hükümetin son yıllarda elma üretimine ve sanayisine yönelik yaptığı destekler de diğer bir faktördür.

Dünyada 1950’lerde kabul gören “ ne üretirsen satarsın “ anlayışı günümüzde yerini “tüketicinin talebine göre üretirsen satarsın” anlayışına bırakmıştır. Ancak Türkiye elma endüstrisinde bu anlayışın henüz tam olarak yerleştiğini söyleyemeyiz. Pazarın talebi doğrultusundaki çeşitlerle, kaliteli üretim için püf noktalarının başında gelmektedir.

Sevindirici olan; özellikle son yıllarda gerek yeni tesis bahçelerde gerekse yenilenen bahçelerde yoğun yetiştiricilik metotlarına uygun, yeni çeşitlere yavaş da olsa bir dönüşüm yaşanmaktadır.

Üretimin taze tüketimden geriye kalan kısmının değerlendiriliyor olması önemli bir konu. 1950’li yıllarda KES sanayinin gelişiminden önce arz fazlası elmaların değerlendirilme şekli hayvan yemi idi. Dünya elma endüstrisi için KES’ in gelişimi devrim niteliğinde bir gelişmedir. Türkiye’de üretilen elmanın yaklaşık %15’i **meyve suyuna** işlenmektedir. Sektörde kullanılan hammaddenin farklı türlerle çeşitlendirilmesinden dolayı hammadde olarak elmanın kullanımı yıldan yıla azalmakla birlikte toplam işlenen meyve türleri içerisinde **%49’luk bir oranla** ilk sırada yer almaktadır. Sektörün en öncelikli sorunu hammadde yetersizliğidir. Bunun çözümlenmesi için işlemeye uygun çeşitlerin üretiminin hükümet ve sektör tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

İşlenmiş elma sanayinin diğer boyutu da buldukları yörelerde istihdam sağlıyor olmasıdır. Ayrıca işlenmiş ürünlerin sağladığı katma değer de makro düzeyde önemli bir konudur.

Organik elma yetiştiriciliği özellikle gelişmiş ülkelerde gün geçtikçe talebi artan bir üretim metodudur ve ülkemizdeki organik tarım ürünleri yetiştirmeye elverişli alanların bulunması büyük bir avantajdır. Ancak bu konuda özellikle sözleşmeli üretim konusundaki aksaklıklar üretici açısından olumsuzluklara neden olmaktadır.

Bunun dışında HACCP, GLOBALGAP ve iyi tarım uygulamaları gibi kalite standartlarının uygulanmaya başlanması da ülkemiz elma endüstrisi için bir gelişmedir.

Burada çeşitler konusunu biraz daha açmak istiyorum ki; bu Türkiye'nin zayıf yönlerinden birisi:

Dünya üretimine konu olan çeşitleri;

- Geleneksel çeşitler
- Üretimi yaygın yeni çeşitler
- Lokal ve bölgesel çeşitler ve
- Üretimleri henüz çok küçük miktarlarda olan yeni çeşitler olarak gruplandırabiliriz.

Red Delicious, Golden Delicious ve Granny Smith **geleneksel çeşitler olarak adlandırdığımız grupta** yer alırlar ki; bunlar Türkiye elma üretiminin %83'ü bu çeşitlerden oluşmaktadır. 15 Avrupa Birliği ülkesinde geleneksel çeşitlerin üretimdeki payı %42, Amerika'da %45, Şili ve Güney Afrika'da %35'dir. Özellikle Şili ve Güney Afrika'da yaşanan dönüşüm oldukça çarpıcıdır. 10 yıl önce bu çeşitlerin üretimi %81 iken günümüzde %35'lere düşmüştür.

Büyük yeni çeşitler olarak adlandırdığımız grupta Gala, Breaburn, Fuji ve Jonagold çeşitleri yer almaktadır. Dünyada üretilen çeşitlerde yaşanan değişimin büyük oranda bu gruptaki çeşitlere doğru kaydığını söylemek yanlış olmaz. Geçtiğimiz 10 yılda geleneksel çeşitlerdeki azalış; büyük yeni çeşitlerin artışıyla dengelenmiştir. Bu çeşitlerin dünya üzerindeki üretimleri %10 artmıştır.

Bölgesel ve lokal çeşitler küçük yeni çeşitler ile birlikte değerlendirildiğinde son 10 yılda üretimlerinde önemli bir değişim yaşanmamıştır. Oysa yüksek satış fiyatına rağmen Pink Lady gibi yeni küçük çeşitlerin üretimlerinin düşük hızla yaygınlaşması planlanmış bir sınırlandırmanın sonucudur. Çünkü üretim fazlalığı bu çeşitlerin rekabet şansını azaltacaktır. Yukarıda adı geçen çeşitlerin dışında farklı ülkelerde ıslah edilmiş, lisanslı Ariane, Belchard, Chanteclerc, Greenstar, Juliet, Kanzi, Modi, Pinata, Pinova, Rubens ve Tentation gibi çeşitlerde ümitvar olarak görülmektedir.

Yeni çeşitlerle yoğun yetiştiricilik metotlarına uygun üretime geçildiğinde pek çok problemle birlikte kalite probleminin çözümü mümkün olacaktır.

Türkiye elma endüstrisinin pazarlama aşamasında da çok fazla güçlü yönleri olduğunu söylemek maalesef mümkün değildir.

AB ülkelerinde üreticilerin tamamı bir örgüt çatısı altında organize olmuş şekilde üretimlerini gerçekleştirmekte ve pazarlamaktadırlar.

Oysa ülkemiz genelinde elma üreticilerinin etkin olarak yer aldıkları bir üretim ve pazarlama organizasyonundan söz etmek mümkün değildir.

Bu da zaten küçük ölçekli olan işletmelerimizin gerek girdi temini gerekse pazarlamada fiyat oluşumu konusunda etkinliklerinin olmamasının ana nedenini oluşturmaktadır.

Yine pazarlama organizasyonunun eksikliği piyasada aracı sayısının artmasına, üretici eline geçen fiyatların düşük gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Sektörün pazarlama konusundaki fırsatlarından birisi de e-pazarlamadır ki; üreticilerimizin yine organizasyonel olmayan yapılarından dolayı pek faydalanamadıkları oldukça güncel bir pazarlama şeklidir.

Ayrıca pazarlama konusunda ihracatçılarımızın önündeki engel ise ihracatta bürokrasinin çok olmasıdır.

İnanıyorum ki; tüm bu saydığımız zayıf yönlerine rağmen Türkiye elma endüstrisi avantajlı olduğu konularda doğru stratejiler izleyerek dünya elma pazarında yüksek rekabetçi ülkeler arasında yerini alacaktır. Teşekkür ederim....

Elma üretimindeki işçilik maliyetlerinin pek çok büyük elma üreticisi ülkeye göre oldukça düşük olması bu konudaki en güçlü yönlerimizden birisidir.

Günümüzde Avrupa ve ABD' de saatlik işçi ücreti ortalama 10-12 Eu iken, Türkiye' de yaklaşık 2 Eu civarındadır. Yani sadece işçilik ele alındığında Avrupa ve Amerika'daki üreticilerden 5-6 kat avantajlı konumda görülmüyoruz.

Ancak burada başka faktörler devreye girdiğinden bu avantajımızı iyi kullanabildiğimizi söyleyemeyiz.

Bahsettiğimiz bu ülkeler için işçi ücretleri ve işçi temini büyük problem oluşturmaktadır. Özellikle terörizmin çok konuşulduğu son yıllarda hükümetlerin yabancı işçiler konusunda uyguladıkları sıkı kontroller bu problemin boyutlarını gerek işgücü ücreti gerekse işgücü temini açısından daha da artırmıştır.

Bu olumsuzlukları elemine etmek için ülkeler geleneksel üretim metotları yerine, daha yoğun girdi kullanımı gerektiren modern yetiştiricilik metotları ile üretim yapmaktadırlar.

Örneğin: Fransa' da dekara 120, Almanya ve İtalya' da 200 bitki dikilerek yetiştiricilik yapılmakta iken Türkiye' de bu sayı dekara 26 ağaçtır. Gelişmiş ülke üreticileri için daha yoğun sermaye gerektiren yatırımlar yapabilmek, büyük işletme ölçeğinden dolayı kolaylıkla mümkün olmuştur. İşletmelerimizin küçük ölçekli olması yoğun üretim metotlarına geçiş hızımızı azaltmaktadır.

Hatta işçi ihtiyacı en yüksek olan hasat işi için şimdilik sanayi tipi elma hasadında tercih edilen ancak taze tüketim için hasat edilen elmalarda da robot toplayıcılar ile ilgili çalışmalar hız kazanmıştır.

Konuşmamın bundan sonraki kısmı için Eğirdir- Isparta yöresini ayrı tutmak isterim. Çünkü bu yörenin gerek üreticisi gerekse işletmecisi elma yetiştiriciliğinin geçmişinin oldukça eskilere dayanmasının da bir neticesi olarak ülke geneline göre daha bilinçli ve nispeten kaliteli üretim yapmaktadır.

Nitekim Enstitümüzün Isparta ve Denizli illerindeki elma yetiştiricilerinin yeni üretim tekniklerini uygulama düzeylerini de belirlediği bir araştırma projesi sonucunda Isparta ili elma yetiştiricileri oldukça yüksek düzeyde yenilikçi bulunmuştur.

Ancak ülke geneli değerlendirildiğinde;

1-Gerek teknik bilgi gerekse sermaye yetersizliği nedeniyle uluslar arası standartlara uygun olmayan yetiştiricilik derim-depolama-işleme ve ambalajlama tekniklerinin kullanılması

2-Mevcut altyapı tesislerinin donanım ve kapasite yetersizliği,

3- Kalifiye işgücü eksikliği gibi sorunlar sektörün diğer zayıf yönleridir.

Bahsedilen tüm bu olumsuzluklardan dolayı sektörde derim ve derim sonrası yüksek ürün kayıpları meydana gelmektedir ki bu yıl sonuçlandırdığımız bir çalışma sonucuna göre üreticilerimizin ürünlerinin ortalama % 38' ini üretim ve derim aşamalarında kaybettiklerini

ortaya koyduk. Yalnızca bu kaybın önlenmesiyle bile üretici gelirinin yaklaşık % 62 artırmak mümkün olacaktır.